ՄԿՐՏԻՉ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՀԵԹԱՆՈՍԱԿԱՆ ՄՏՔԵՐ

(ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ)

Բ. տպագրութիւն յաւելուածներով

ՓԱՐԻԶ
1938

-A LIT
IAYM
1938

532

ՄԿՐՏԻՉ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՀԵԹԱՆՈՍԱԿԱՆ ՄՏՔԵՐ

(ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ)

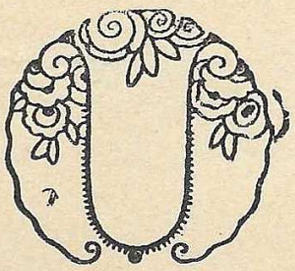

ՓԱՐԻԶ
1938

Գրքոյկիս առաջին հրատարակութեան սպառումի դործին մէջ, արհեստակցական նախանձախնդրութեամբ ցոյց տրուած ջերմ ընդունելութեան համար, կօչկակար ընկերներուս եւ բարեկամներուս, դոհունակութեամբ խորին չնորհակալութիւններս կը յայտնեմ:

Մ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆՆԵՐ

ԳՐՔԻՍ ԱՌԱՋԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ողբացեալ գրագէտ եւ բանասէր՝
Մ· Ս· ԴԱՒԻԹ ԲԷԿի կողմէ

Այս գրքոյկը ոչ առաջաբան ունի, ոչ ալ վերջաբան· նիւթերու ցանկն ալ պակաս է· իսկ թէ ո՞ր տպագրիչին կամ հրատարակչին մօտ լոյս տեսած է, նոյնպէս անյայտ է· միայն հեղինակի անունն ու հասցէն գըրուած են ծածկոցին չորրորդ էջին վրայ:

Հեղինակը — կօշկակար մըն է, կը հաւաստեն — հարիւրէն աւելի քառեակներով լեցուցեր է իր գրքոյկին էջերը:

Հետեւեալ քառեակը իբր նախաբան ցոյց կուտայ, առաջին էջէն, անոր ձգտումները·

Երազիս մէջ թէ որ տեսնեմ,
Գիրկընդխառնուած եմ քեզ հետ,
Զզուանք է որ պիտ՝ զգամ,
Այդ երազէն երբ արթննամ:

Այս տողերէն կը հասկցուի եւ յաջորդ քառեակներն ալ լիուլի կը հաստատեն որ հեղինակը կնատեաց մըն է, անբուժելի կնատեաց մը· ան խորապէս համոզուած կը թուի ըլլալ թէ կինը ոչ սիրտ ունի, ոչ հոգի եւ ոչ ալ զգացում, ան, չունէն ալ վարնոց, անասուն մ'է՝ զգացումի տեսակէտով· ամէն ինչ կեղծ է անոր մէջ՝ ժպիտ, համբոյր, խոստում, նախանձ, արցունք, սէր... անոր հաւատ ընծայել չըլլար· բայց կ'աւելցնէ հեղինակը զարմանալի հակասութիւն մը ի յայտ բերելով·

Խորանն է քո պաշտամունքին,
Կնոջ սիրող սիրտն ու հոգին
Լոյսի ճշոյլը, դուն հոն կը փնտռես,
Մոռնալով անոր մարմինը անգին:

Ուրեմն կինը «սիրտ» ու «հոգի» կրնայ ունենալ եղեր, սակայն, անոնք կարեւորութիւն չունին, էականը պէտք չէ մոռնալ (կնոջ) մարմինը անգին:

Եւ երկու տող վարը կ'աւելցնէ.

Կնոջ մարմինն է, որ ես կը պաշտեմ,
Մանաւանդ զայն, երբ կը շօշափեմ:

Ուրեմն կինը կրնայ ծառայել միայն եւ միայն առնականի կիրքերու գոհացում տալու համար, ուրիշ ոչինչ, կը ճգտի ապացուցանել հեղինակը: Եւ իբր ապացոյց, վաստ, տասներորդ էջին սկիզբը կ'ըսէ.

Փնտռեցի տասը եւ երկու տարի,
Որպէսզի գտնեմ այն կինը բարի,
Ըլլար սրտով ու հոգւով համեստ,
Պատրաստ էի անոր հիւսել շատ գովեստ:

Տասներկու տարուան փորձառութիւն մը միայն այս յոռետեսութեան հասցուցա՞ծ... վա՛յ քեզ Հայրապետեան, քանի՞ տարեկան ես եւ ո՞ր մթնոլորտի մէջ կ'ապրիս կամ ապրեր ես, ո՛վ տղամարդ...

Հեղինակին կնատեացութեան եւ յոռետեսութեան պատճառը կը գտնենք, դրքոյկին 33րդ էջին մէջ՝

Աշխարհի մէջ զրկանք, տանջանք տեսնող իմ մարմին,
Երկար լողաց դառնութեամբ, ծովուն վրայ լճումին,
կեանքի բոլոր ծալքերուն մէջ, փնտռեցի սիրոյ
ընկերներ,
Միայն գտայ, կնոջ սրտէն՝ մարդը խաբող կեղծիքներ:

Եւ իբր լրացուցիչ մաս, նոյն էջին մէջ կը կարդանք՝

Ես փնտռեցի կենդանական աշխարհին մէջ անսահման,
Եւ չգտայ անասուն մը, ըլլար նման չար կնկան,
Բոլորն ալ պարտաճանաչ, սէր փոխանցեն բնական,
Միայն կինն է, սէր կը ծախէ, այնպէս ինչպէս
խանութպան:

Հիմա ամէն բան կը հասկցուի. կին էակէն չարչարուած, խաչուած, բզքտուած սրտերու գայրոյթի ճիչն է ոլ կ'արձակէ հեթանոսական մտքերը...

Այս փոքրիկ դրքոյկը, հակառակ իր թերութիւններուն եւ մանաւանդ չափազանցութիւններուն, սիրուն եւ ճիշդ քառեակներ չատ ունի. անոր ոճն ալ, յաճախ բրտօրէն համարձակ, սահուն ու հաճելի է. անոր ընկերային փիլիսոփայութիւնը, հակառակ իր յոռետեսութեան, ընթերցողը խոկալու կը պարտադրէ:

Եթէ չեմ սխալիր, Հեթանոս Մտքերու դրականութիւնը նորութիւն մ'է մեր մէջ...

«Նոր Երկիր» 17 Փետրուար 1937

Մ. Ս. ԴԱՒԻԹ-ԲԷԿ

***

Մ. Հայրապետեանի կողմէ դրուած Հեթանոս մըտքերը քառեակներու հաւաքածոյ մըն է, ուր կան յաջող կերպով գծուած եւ կնոջ գաղտնիքներն ու հոգին պարզող փիլիսոփայական դոհար մտքեր: Հայրապետեան անխնայ կը հարուածէ կիները. բայց, տեղ տեղ, իսկապէս հեթանոս խանդավառութեամբ մը տարուած՝ կ'աստուածացնէ, խանդավառ կերպով, քնութեան պարգեւած չնորհները: Իր գործին մէջ կան կառուցուածքի եւ արտայայտութեան սխալներ. բայց հոն պարփակուած անկեղծ եւ խիզախ չեչտը՝ գործը ընդհանուր առմամբ հաճելի կը դարձնէ:

«Արագած», 12 Նոյեմբեր 1936

ԱՐՏ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԵՐԱԶԻՍ ՄԷԶ ԹԷ ՈՐ ՏԵՍՆԵՄ,
ՔԵԶ ՀԵՏ ԳԻՐԿԸՆԴԽԱՌՆՈՒԱԾ ԵՄ,
ԶԶՈՒԱՆՔ Է ՈՐ ՊԻՏԻ ԸԶԳԱՄ,
ԱՅԴ ԵՐԱԶԷՆ ԵՐԲ ԱՐԹՆՆԱՄ:

Տաշտ մըն է հողէ, ֆո առողջ մարմին,
Սէրն ու ատելութիւնը, հոն կը խմորուին,
Մին կամ միւսը կը դառնայ գերեզման,
Այն ատեն որ դուն, կը խաբուիս կնկան:

*
**

Կնոջ հոգին, մի փորձեր չափել,
Գազանի մը պէս, կ'ուզէ արիւն լափել,
Սիրտն ալ՝ խոր է, ևման անդունդին,
Տեղեր կրնայ տալ, մեր երկրագունդին:

*
**

Ուրեմն՝ ի զո՞ւր դուն ֆեզ կը տանջես,
Անմեղ աչքերէդ, արիւն կը ֆամես,
Թէ՝ ճոյն իսկ, ամբողջ մարմինդ ալ ճետես,
Անդունդն այդ սրտին պիտ' չըլեցնես:

*
**

Խորանն է ֆո պաշտամունքին,
Կնոջ սիրտն ու հոգին,
Լոյսի ճշոյլը, դուն հո՞ն կը փնտռես,
Մոռնալով անոր մարմինը անգին:

*
**

Տեսնող չկայ սէ՛րը, եւ ոչ ալ հոգին,
Ահա թէ ինչո՛ւ, կը թողում անդին,
Կնոջ մարմինն է որ ես կը պաշտեմ,
Մանաւանդ զայն երբ կը շօշափեմ:

ԿՆՈՋ ՄԱՐՄԻՆԸ ՏԱՃԱՐ ՄԸՆ Է ԱՀԱ,
ՄՈՒՏՔԻ ՊԱՀՈՒՆ ՄԱՐԴԸ ԿԸ ԴՈՂԱՅ,
ԵՐԲ ՆԵՐՍԸ ԹԱՓԵՍ ՍԻՐՈՅ ԱՐՑՈՒՆՔԸ,
ԿԱՏԱՐԱԾ Կ'ԸԼԼԱՍ ՔՈ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ:

⁂

Թարմ, շնորհալի որքա՜ն կիներ կան,
Որ՝ մահիճին մէջ շունի՜ն տեղ կուտան,
Դիտե՜ն, ճշմարիտ սիրահարներ անդին,
Դա՜ռն բախտով, վերջ կուտան կեանքին:

⁂

Խեղճ սիրահարին զլացուած շնորհներ,
Տե՜ս, կը վայելեն սա աղտոտ շուներ,
Թէ՝ կինն ըլլար շունէն ինչ մը վեր,
Գարշելի վիճակէն ան պիտի կարմրէր:

⁂

Կնոջ ներքինը, դուն մի՛ պրպտեր,
Քեզմէ առաջ հոն շունն է տեղ գտեր,
Երբ ճիճուշ սէրը ան շունին կուտայ,
Քեզի տալիք ալ ի՞նչ պիտի մնայ:

⁂

Կեանքի ծովուն վրայ կինն է անդեկ,
Մի հաւատար խոստումին երբեք,
Խարուելու չես լուսափայլ ժպտէն,
Եւ ոչ ալ սիրուն ու գրգռիչ մարմնէն:

Ան երկար ատեն կը թափէ ջանիմ,
Որ լոյսի տեղ տայ ինծի մեծ տանջանիմ,
Իսկ երբ ամէն փորձը անյաջող դառնայ,
Սրտովը կատղած, բայց աչքով կուլայ:

***

Զղջում կեղծելով շատերուն խաբեց,
Անմեղ սրտերու արիւնը լափեց,
Արցունքին ի տես, թող չըլլայ դժուար,
Կեղծաւորին տալ պատասխանն արդար:

***

Սէրը հարստութիւն է ինծ սրտին,
Որով կը փայլի արեւը կեանքին.
Առաջին օրէն մինչեւ օրը վերջին,
Կինը կը ջանայ հասնիլ այդ գանձին:

***

Օր մը ինծ սիրոյ երբ ան տիրանայ,
Յաջող գողին պէս պիտի հեռանայ,
Սակայն այդ գանձը արժէք չ'ունենար,
Եթէ նախանձով տէրը չես ըլլար:

***

Նախանձը սանձ մըն է ինծ գլխին,
Կինն անով ինծ կապէ իր փէշին,
Կ'ըլլաս մարդոց մէջ խեղճ ծիծաղելին,
Թէ որ չըկրնաս յաղթել նախանձին:

Թէ որ կին մը բեզ լքէ հեռանայ,
Զգէ որ ուզած տեղն ան երթայ,
Գիտցիր՝ ուրիշին լքող կինն ալ օր մը,
Ժպտելով հանդարտ, բո գիրկը կուգայ:

*
**

Կին մ'իր շնորհներ երբ բեզ զրանայ,
Նախանձով անոր դուն մի մօտենար,
Խնդրանէ ու նուէր որ մատուցանես,
Զղջալով, օր մը, գլխուդ կը զարնես:

*
**

Կնոջ ժպիտը կեղծ, համբոյրն ալ թունաւոր,
Խոստումը յաճախ կը դառնայ ահաւոր,
Ուրացումի այն զարհուրելի պահուն,
Պիտի ըզգաս սրտիդ ցաւերը անհուն:

*
**

Մարդոց մէջ կան մեծ սիրահարներ,
Որ սիրոյ անուամբ են զոհաբերուեր,
Սակայն կինն անոնց իր սրտին խորէն,
Միայն եւ միայն ծաղրեր է, ատեր:

*
**

Դեռ չէ եղած կնոջ սրտին սիրահար,
Որ անոր գրկին երջանիկ ըլլար,
Թէ՝ որքան ուժեղ սրտեր դողահար,
Ինկան յուսախաբ, եղան տանջահար:

Մարդու սէրը ճանապարհ մըն է երկա՛ր,
Գիտեմ սկիզբը, որ վերջ չ'ունենար,
Ինչե՛ր չէր գոհեր, երազողը տխմար,
Թէ՝ սիրտը յոգնած չառնէր դադար:

*
**

Կիներ առաջին օրէն տղամարդուն,
Սիրոյ աճուներէն ըսկսաւ խաբել,
Այն օրէն ի վեր որքան սիրողներուն,
Արիւնը անմեղ գետին է լափեր:

*
**

Բնութիւնը հոգի ու մարմին տուած է,
Ուրախութիւն ու տանջանք սիրտդ դրած է,
Արգանդէն մինչե՛ւ հողը - գերեզման,
Բախտը ճո կեանքին արդէն գրուած է:

*
**

Երբ գգացումը սիրտդ փոթորկէ,
Գեղեցկութիւնը բնութեան մէջ փնտռէ,
Այն ինչ որ կնոջ խորը կը գտնես,
Խաբկանք մըն է որ սե՛ր կը կարծես:

*
**

Գեղեցկութիւնը ճշմարիտ մէջն է բնութեան,
Կենսատու սիրոյ կրակն ալ հոն է,
Քո տանջուող սրտի վէրքերուն դարման,
Անոր անկաշառ ծոցին մէջ փնտռէ:

Օր մը իյնաս կնոջ սիրոյ թակարդին մէջ անել,
Անկարելի պիտի կարծես այդ դժոխքէն դուրս ելլել,
Թէ այն ատեն, ինչ մը համբերութիւն ունենաս,
Կրակի պէ՛ս մաշեցնող երազէն դուն կ'արթնանաս:

***

Կարելի չէ պնդել որ եւ է մէկին,
Որպէսզի դառնայ սրտիդ սիրելին,
Եկող կինը իր կամքովը կուգայ,
Առնական ուժիդ երբ պէտքը զգայ:

***

Գիտեմ զգուելի գձուձ մարդը կայ,
Արցունքոով կնոջ ձեռքը կը լըւայ,
Կեղծ ու խաբող խօսքերէն ազդուած,
Տե՛ս, ոտքերուն տակ թշուառը կուլայ:

***

Զունին ճշմարիտ սէրը առնական,
Լպիրշ ստրուկներ, մարդոց մէջ շա՛տ կան,
Տէր են դրամին, սիրոյ մուրացկան,
Կ'ուզեն միշտ սողալ առջեւը կնկան:

***

Սէրը չէ երբե՛ք անձին ուրացում,
Առնական ուժե՛ղ պատուի մոռացում.
Որքան որ կ'ուզես դուն երգեր երգէ,
Այր մ'ըլլալդ միայն մի՛ հաներ մտքէ:

Տանջանքը՝ գոյութիւնն է իմիմին,
Որ կը շաղուէ հոգին ու սէրը մարմնին,
Ուրախ թէ տխուր, ազատ չես անկէ,
Քանի դուն կառչած կը մնաս կեանքին:

⁂

Առանց տանջանքի չէիր իմանար,
կեանքի եւ բնութեան գեղեցկութիւնը·
Դառնութիւնն ալ կը դարձնէ հնար,
Ըզգալ հաճոյքն ու ուրախութիւնը:

⁂

Գեղեցկութիւնը որ եւ է կնկայ,
Տպաւորութիւնն է քո սրտի վրայ,
Տրամադրութիւնդ կը գծէ սահման,
Ան ալ իր կարգին, միշտ փոփոխական:

⁂

Այս օրուայ քո սրտի սիրածին,
Մի կարծեր թէ՝ սէրն է վերջին,
Նոր օրով, նոր սէր կ'ունենաս,
Եւ հինին վրան ա՛լ պիտի խնդաս:

⁂

ԹԵՐԵԻՍ ԿԻՆԸ ՍԻՐԷ ՏՂԱՄԱՐԴՈՒՆ,
ՀԵՌՈՒԷՆ ՎՐԱՆ ՀՍԿԷ ՄԻՇՏ ԱՐԹՈՒՆ,
ՍԱԿԱՅՆ ԿԸ ՊԱՀԷ ՄԻՆՉԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆ,
ԵՐԱԶՈՒԱԾ ՍԷՐԸ ՍՐՏԻՆ ՄԷՋ ԹԱՓՈՒՆ:

Ջուլիս ապահով հանգիստ պայմաններ,
Որ կին էակին շուտով հրապուրեր,
Զգայուն սրտիդ մէջ պահուած գանձեր,
Ջեն կրնար ըլլալ ազդու արժէքներ:

*
**

Կինն ընդհանրապէս ծոյլ մը եղած է,
Իր սիրտն ու հոգին ծախու հանած է,
Սրբութիւնները, որ միշտ դուն կ'երգես,
Տե՛ս, շատ վճարողներուն տուած է:

*
**

Ան կուտայ սիրտը, մարմինն ու հոգին,
Ադամանդ, արծաթ, ոսկեայ գանձին,
Գիտցիր թէ կինն է պերճանքի գերին,
Եւ մի ծնրադրեր աւոր լալագին:

*
**

Փնտռեցի տասը եւ երկու տարի,
Որպէսզի գտնեմ այն կինը բարի,
Ըլլար սրտով ու հոգւով համեստ,
Պատրաստ էի աւոր հիւսել շատ գովեստ:

*
**

Եւ ուզեցի սրտանց մօտենալ,
Կնոջ «սիրող», «ջերմ» սրտին,
Փորձերով հասկցայ թէ ի զո՛ւր,
Կորսուած է ժամանակը կեանքին:

Դուն կրնաս շուտով ունենալ
Ազնուագարմ նուրբ իրանը կնոջ,
Զգացողութեան հնոցին միայն,
Շփուելով մարմնովդ առողջ:

⁂

Զգացումներով լի սիրտն ու հոգին,
Կը շնորհէ բեզ բերկրանքը կեանքին,
Պայմանաւ որ դուն, միշտ բոցավառես,
Կրակը սիրոյ, նրբանցքէն ալ ներս:

⁂

Ա՛լ ինչ պետք է գինիի,
Մարդ մը կրնայ արբենալ,
Եթէ երբեմ կարենայ,
Գեղեցկութեան հիանալ:

⁂

Շատերու նման ես ալ եմ խաբուեր,
Կնոջ սրտին շուրջ երկար թափառեր,
Կախարդիչ աչքէն, թռչող նիզակներ,
Սրտիս մէջ բացին շատ խորունկ վէրքեր:

⁂

Յուսացի երկա՛ր, թէ ան պիտի գայ,
Բացած վէրքերուն դարմանը դառնայ,
Տանջանքի դառն ցաւերը լացի,
Այն ատեն որ ես զոչում զգացի:

Ծաղիկներ բացուած, վէրքի տեղ այսօր,
Դարձած է սիրտս սիրտ մը շատ հզօր,
Ոչ թէ անոր պէս, այլ անկէ անուշ,
Կը քաղեմ կանանց ժպիտը քնքուշ:

*
**

Կեանքի անծանօթ, շատե՜ր կը տեսնեմ,
Սիրոյ հիասքանչ երգեր կը լսեմ,
Այդ՝ իրենց սրտի ձայնն է համակ,
Որ չի գտներ կնոջ սրտէն արձագանգ:

*
**

Անոնք ճշմարիտ կեանքը ապրէին,
Խաբկանքը տեսիլքին պիտի ճանչնային,
Չեմ գիտեր ինչո՞ւ փնտռել բացական,
Որ չէ եղած ներկայ, սրտին մէջ կնկան:

*
**

Յուզեալ հոգւոյ տեսիլքն է ցանկալի,
Զգացումը սիրոյ՝ որ սրտէն կը յորդի,
Թրթռացումը զօրե՜ղ երբ լեցնէ մարմնին,
Կը թունաւորէ շուտով, իրական կեանքին:

*
**

Սիրոյ թոյնն է, յաճախ զօրաւոր,
Կեանքը քայքայող թոյներէն բոլո՜ր,
Մարդերը անկէ ազատ կը մնան
Նախանձէն ուժեղ կամք մը ունենան:

Կամուրջ մըն է սէրը, որ կը խարխլայ,
Ձգուած կրակով լի անդունդի վրայ,
Աճցխի ժամանակ, ըզգո՛յշ, չի սահիս,
Բոցերու մէջ դուն կը մխրճուիս:

***

Կնոջ սիրտը որպէս մեծ կաթսայ,
Դրուած սիրահար գանկերու վրայ,
Որուն մէջ, անմեղ սրտի արիւնը ահա՛,
Կը տեսնեմ, նախանձի կրակով կ'եռա՛յ:

***

Սիրոյ պատմութեան մե՛ծ բեմին վրայ,
Սրտաճմլիկ շատ տխուր դէպքեր կայ,
Կը տեսնե՛ս, անյաղթ զօրավարն ահա,
Կնոջմէ պարտուած, իր փառքը կ'ողբայ:

***

Թէ որքա՛ն մարդեր անձն ուրացան,
Ողբալի պահուն եղան անձնասպան,
Քիչ չեն, եւ անոնք գազանի նման,
Ինկան խաբեբայ կնկանը վրան:

***

Գնա՛ ու տես դուն թիապարտին,
Եւ մնայուն բնակիչը բանտին,
Անոնց վիճակն է միշտ նախընտրելի,
Քան թէ նմանիլ խեղճ սիրահարի:

Կը տեսնեմ խորը մութ գիւետան,
Տխո՛ւր մարդերը իրարու նման,
Կը ծխեն թոյնն, ու կը խմեն գինին,
Փնտռելով դարման սրտերու վէրքին:

⁂

Տե՛ս, սա տղու կեանքը ողբերգական,
Յանցանքն է ըլլալ սիրահար՝ կնկան,
Արեւն ու լուսին, ծաղիկն ու բոյր,
Դարձած են այլեւս ալ անհրապոյր:

⁂

Իրական կեանքը շատո՛նց կը հեգնէ,
Կուրօրէն իրեն դագաղ կը դարբնէ,
Պատկերին հետուն, իր սիրած կնկան,
Արբեցումովը ան կը սողայ մահուան:

⁂

Փորձելու համար, անասունը սիրէ,
Երբեմն երբեմն շոյէ ու գգուէ,
Տրուած խնամքէն ան պիտ' զգացուի,
Թերեւս օր մըն ալ ճեզ համար զոհուի:

⁂

Եթէ դուն օր մը կին մըն ալ սիրես,
Որքան որ կրնաս շատ զոհաբերուես,
Ան ա՛լ աւելի պահանջ կ'ունենայ,
Մինչեւ որ հոգիդ մարմինէդ դուրս գայ:

Սիրահարի սիրտն է շատ խոր,
Լեցուած դառնութեամբ պղտոր,
Խաբուսիկ սիրոյ ճամբայէն ամբողջ,
Ի զո՛ւր կը փնտռէ ծաղիկը բողբոջ:

*
**

Երբեմն միամիտ, երբեմն յամառ,
Սիրահարը յոյսով կ'օրօրուի երկա՛ր,
Շատերուն փոխան՝ սիրուհու գրկին,
Կարմիր - խաչով - ներման կառքին մէջ դրին:

*
**

Երբե՛մն ճշմարիտ, մեծ բարեկամներ,
Տե՛ս, սա երկու ըզգայուն մարդեր,
Արբեցած սէրով միեւնոյն կնկան,
Պատրաստ են փորել իրար գերեզման:

*
**

Հիւանդանոցի մռայլ մահիճին վրայ,
Սիրահարի սրտէն դեռ սէ՛ր կը մխայ,
Ի զուր որ մարդիկ կը փնտռեն դարման,
Գիտնալով որ ան կ'ուզէ գերեզման:

*
**

Ամօթը՝ վարագոյր մըն է ինքնին,
Որուն ետեւն է հրապոյրը կեանքին,
Մինչեւ որ զայն մենք չըպատռենք,
Ակն ուրախութեան պիտի չգտնենք:

Ժպիտը աղուոր եք երային,
Փայլն է իր դէմքին սիրուն,
Աղջիկն այս գեղ, որպէս գարուն,
Տեսնել կ'ուզեմ ամէն իրիկուն:

***

Աչքերն իմ, աղբիւրն հոգւոյս,
Փոխ կուրծքի բլրակներուն,
Հովտին մէջը կը սեւեռի,
Տեսնել կ'ուզեմ գեղուհիին
Բաբախումը սիրող «սրտին»:

***

Գեղցիկ կին՝ սիրուն մարմին,
Միւռոնափայլ, անուշ դէմքին:
Զուարթ, ժպտուն, ժպիտն անհուն,
Ձայնը սահուն եւ կարկաչուն:
Վարդը սիրող, «սէրը» երգող,
Կեանքի գարնան չքնաղ թռչուն:

***

Հազար խնամքով, հասունցած սիրուն,
Մարմինդ կ'ապրի, շրջանը գարուն,
Կենդանի ևմոյշն ես դուն ծաղիկներուն,
Թոյլ տուր քեզ առնեմ մէջն իմ թեւերուն:

***

Կը ժպտի այսօր բնութիւնն ամբողջ,
Լեռ ու դաշտ բացուած ծաղիկներ բողբոջ,
Ծաղկին թերթերը, տե՛ս, գետնին վրայ,
Այսօր կամ վաղը հող պիտի դառնայ:

Մենք ալ օր մը դէպի հո՛ն կ'երթանք,
Վերջնականապէս պիտի հո՛ղ դառնանք,
Քանի հիմա ժամանակն է մեր,
Եկո՛ւր իրար տանք բնութեանը սէր:

*
**

Յուզուած կը պարեմ ջեզի հետ հանդարտ,
Կը զգամ բուրմունդդ, միսդ անարատ,
Կուրծդդ բերկրալի լայն կուրծքիս վրայ,
Քո եւ իմ կեանքը հիմա կը խայտայ:

*
**

Աչքերուդ մէջի կապոյտին վրայ,
Հանոյքիս դիցուհին ուրախ կը լողայ,
Յանկութիւններս անզուսպ առնական,
Բորբոքած սրտիս կրակներ կուտան:

*
**

Կենդանական զգացումն ու կիրք,
Կը մղեն մեզ որ գիրկընդխառնուինք,
Բնութեան օրէնքն ա՛լ չի ճանչնար սէր,
Ուրեմն ինչո՞ւ իրարմէ խաբուինք:

Անգսպելի խոր հիացումով,
Կը դիտեմ կնոջ մարմինը բիւրեղ:

***

Կեցուածքը սիրուն, բազմահրապոյր,
Կը ձօնեմ ահա՛ հազար համբոյր,
Սիրոյ մեհեան, լուսաբողբոջ,
Կ'ըմպեմ տեսիդ հոգւովս ամբողջ:

***

Պաշտամունքով մը յափշտակեալ,
Հեշտահրապոյր գրգիռներուն,
Ագնուագոյնը զինիք կը դատեմ,
Կեանքի բոլոր իմաստներուն:

***

Կաթնասպիտակ, ոտքերն զգլխիչ,
Հմայք մը ունին սրտադող, յուզիչ,
Մատները սիրուն ափերուս վրայ,
Տեսնելով սիրտս կ'այրի, կը հեւայ:

***

Սրտագին հաւատք, համբոյր ու գորով,
Կը ձօնե՛մ սիրուն ոտքերուն հոգւով,
Այցն աննց՝ իմ սրտին փխրուն,
Կը զարթնու սիրոյ հանոյքը անհո՛ւն:

***

Եւ ցրահիւս սրունքներուն,
Դնդերապատ սրունքներովս,
Բազուկներովս մարմնոյն շրեղ,
Կը պլուխիմ թափով մը ահե՛ղ:

Հրաբորբոք կուրծքին վրայ,
Թարմ ստինքներ կը դողդողայ,
Բուրմունքովն իր ծաղկաբոյր,
Հեշտագրգիռ ու կենսաղբիւր:

***

Շրթներս ջերմ ու սիրատուչոր,
Վարդաբո՛յր, անո՛ւշ շրթներուն վրայ,
Կը ծծեմ հիւթին կաթիլը վերջին,
Մօրս կաթին պէս ուժ տրւող կեանքին:

***

Թաւշանման աղուամազով,
Շէնշող բերանը առեղծուածային,
Հրաշունչով մը օժտուած է,
Գերազանցապէս Աստուածային:

***

Նրբանցքն անոր բիւրածալ,
Երթեւեկի այս պահուն,
Բազմահազար ջիղերու,
Գրգռումներով է զեղուն:

***

Իմ էութիւնը համարեայ,
Պրկուած է մինչեւ իր
Վերջին ջիղը պողպատեայ:

Այս պահուս է որ ահա՛,
Կը մխրճուի աճոր,
Անդնդախո՛ր խորհուրդին,
Մինչ յատակը բեհեզեայ:

⁂

Աչքերս՝ աճյազ խորասուզուած,
Լուսնակնափայլ աչքերուն մէջ,
Ես կը սիրեմ, մարգարիտները սիրոյ,
Ալեկոծուող գաղջ ծովուն մէջ:

⁂

Մեր սրտերուն ամենազօր
Տրոփիւնները բիւրաւոր,
Կը զգացնեն թէ հեշտանքն է ահա՛,
Որ մեր կեանքին իմաստ կուտայ:

⁂

Շառաւիղն եմ նախնեացս պաշտելի,
Յարութի՛ւն էզ, իմ Էութի՛ւն սիրելի,
Դարեր առաջ, խնջոյքներով փառապանծ,
Մարդկութիւնը էզ կը պաշտէր երկիւղած:

⁂

Իմ ներքնաշխարհէն դէպի աշխարհ,
Խորունկ յուզումով դու դո՛ւրս թռար,
Ամօթի կապանքներուն դէմ հազար,
Վեհ կեցուածքովդ ըմբոստացար:

Դու ես հզօր, Տէր-տիրական,
Բոլո՛ր նկարագրին, չար կնոջական,
Քեզմով է որ բիչ մը միայն,
Կրնանք սանձել վատն ամենայն:

*
**

Պրկումիդ տեսիլն շքե՛ղ,
Ոչ մէկ այլ ինչ կը նմանի,
Կիներէն, նոյնիսկ ամենագեղ,
Պաշտամունքովդ կը հմայուի:

*
**

Երազներուն մէջ եզական,
Դուն տեղ ունիս միշտ տեւական,
Գեղուհիին յոյսեր նիշող,
Էութիւնդ իմ անմահական:

*
**

Հրեղէն ժայթքում մըն ես դու,
Պարծանքը շքե՛ղ՝ տղամարդու,
Կանանց սիրուն ազնուազարմ,
Յաւիտենական պատկառազդու:

*
**

Այս անիմաստ, իմաստը կեանքի,
Եթէ փնտռել ինձ վիճակուի,
Աշխարհի մէջ, նոյնիսկ երկինք,
Գոյութիւնը մեր ճեզ կը պարտինք:

Դո՛ւն ֆու կամֆովդ աշխարհ չեկար,
Խորհուրդը խորին լուծել մի ջանար,
Երթալիք տեղը թէ որոշ ըլլար,
Կեանքի բեռը նետել չէր դժուարանար:

*
**

Կ'ըսեն որ մարդը էակն է կատարեալ,
Բնութեան բարեաց տէր եւ տիրակալ ,
Սակայն ես տեսայ, եղայ համոզուած,
Թէ Աստուած՝ մե՛ծ սխալ մըն է գործած:

*
**

Գազանները որ շատ հեռուն կ'ապրին,
Անոնք ենթակայ բնութեան կարգին,
Սակայն մարդը, մարդն անուղղայ,
Աւանակ մըն է, որ միշտ կը գոյայ:

*
**

Առիւծ շա՛տ դասեր, մե՛ծ բարոյական,
Որ ցոյց տուին մեզ սէր, պատուոյ ճամբան,
Ինչո՞ւ անոնց ես չհանդիպեցայ,
Զրկանքով շինուած ճամբայի վրայ:

*
**

Գալիքը մեծ է, խոր ու անհո՛ւն,
Ջենք գիտեր, ինչե՛ր կը բերէ մարդուն,
Կեանքն ալ ճանապարհ մըն է սահուն,
Ըլլաս գետնի վրայ, թէ՝ բարձր գահուն:

Աշխատանքը, մեր պարտքը սրբազան,
կը նկատուի գործ ստրկական,
Ծոյլը, մակաբոյծը, ստոր խաբեբան,
Բախտի բերումով՝ մեր վրայ խնդան:

*
**

Աշխարհի վրայ գաղափարներ կան,
Կոչուած փրկելու դժբախտը մարդկան,
Դարերը եկան, դարերը անցան,
Խեղճերը մնացին միշտ ոտքի կոխան:

*
**

Եղան ճշմարիտ մեծ վարդապետներ,
Կեանքի դառնութեանց դէմ ըմբոստացեր,
Կամքերով ահեղ, մտքերով հանճար,
Ժամանակին դէմ՝ մնացին անճար:

*
**

Ապագան չունի լաստ մը փրկարար,
Ներկան է դաժան, կը ճգմենիք զիրար,
Անցեալն է տխուր, աւե՛ր, հո՛ւր,
Բոլորին ի տես ես կը զգամ սարսուռ:

Հիացմունքով աբբեցած գերզգայուն էակներ,
Անձնուրացեալ կ'աղերսեն կնոջ սրտին ինչ մը սէր.
Բառն անոր, նոյնիսկ ժպիտն ալ է բաւական,
Մըղելու այս խեղճերը դէպի անդունդը մահուան:

*
**

Ինչո՛ւ զոհելով սիրտը, մարմինն ու կամքը առնական,
Կնոջ սրտին մէջ փնտռել՝ խաբկանքէ-սէրը միշտ դաժան.
Ըլլալ ցանկութեանց ենթակայ, սիրահար մը մուրացկան,
Եւ հիասթափած ունենալ, ողբերգական մութ վախճան:

*
**

Ըլլալու չէ սիրահար, անձին հանդէպ ապերախտ,
Փնտռելով կնոջ սրտին մէջ, երջանկութիւն եւ դրախտ.
Տխո՛ւր է ըսպառել յոյսը, զրկանքն ու տառապանք,
Եւ անէացման փոխարէն ունենալ դառն խաբկանք:

*
**

Սիրտը, միտքը, երգն ու բնաբը սիրահարին,
Ի զո՛ւր կ'աղերսեն սէր, կնոջ դատարկ սրտին.
Թէ սրտին մէջ ան սիրոյ լար մը ունենար,
Սրտաճմլիկ ողբաձայն երգերէն պիտ' թրթռար:

*
**

Հոգւով, սրտով ու մարմնով թշուառ,
Սա խե՛ղճ էակը, թո՛ղ որ կոչեն սիրահար,
Թէ սրտին մէջ ան առնական ջիղ մը ունենար,
Պիտ' կոտրտէր ապերախտ բնաբն ու ամէն լար:

Կնոջ մարմինն է գեղեցիկ, սիրելի, ազնիւ, բարի,
Մօտենալով պիտ՝ զգաս, թէ մարդ մըն ես դուն արի,
Սէրը այսպէս կ'ըմբռնէր մարդը հին, դարեր անդին,
Եւ կնոջ մարմնէն կ'առնէր ուրախութիւնը կեանքին:

***

Սիրահարի սիրտն ու հոգին յուզումներով կը սպառի,
Տեսիլքին մէջ տառապուն մարմինը միշտ կը հալի.
Դե՛ւ չզգացա՛ծ սէր, կարեկցութիւնն ու գգուանք,
Պիտ՝ պատճառէ սիրուհուն արգահատանք ու զզուանք:

***

Խե՛ղճ սիրահարի տեսիլք՝ կնոջ սիրտը բուրաստան,
Ուր չէ գտնուած երբե՛ք թշուառի մը ապաստան.
Կին էակը տկար է, նենգամիտ ու խորամանկ.
Եւ սրտին մէջ չունենար կարեկցութիւն, խղճմտանք:

***

Կնոջ սիրոյ գովքը հիւսող գրքի ծալքերուն տակ,
Ես կը գտնեմ սէր-անուն տառապանքը անյատակ.
Եւ սիրահարներ ըստրուկ, խեղճ մարդիկը գլխիկոր,
Կորաքամակ, դալկահար, աչքերուն մէջ վիշտը խոր:

***

Կոյր մըն է սիրահարը, բան չի տեսներ չոր կեանքէն,
Հողեղէն կին էակը, դե՛ւ կը սպասէ երկինքէն.
Թարմ մարմինը իրական, շօշափելու անկարող,
Հիւանդը չի գտներ սէր, նոյնիսկ փնտռէ մինչեւ հող:

Նուիրումն ու խօսքը, հիւանդագին զառանցանք,
Կ'առաջնորդեն սիրահարը, հիասթափում ու խարկանք.
Եւ սրտի ձայնն ալ, փոխան սիրոյ արձագանգ,
Գտած է միայն՝ լքումն ու արհամարհանք:

***

Առնական ազնիւ սիրտը ու հոգին հըպարտ,
Պիտի չըլլար երկչո՛տ, տըխո՛ւր, դժբա՛խտ.
Ցանկութեանց ու ապրումներուն բոլոր,
Ձընդունէր սէր-ճախանձը որպէս թթխմոր:

***

Ի զո՛ւր դարեր, սիրահարներ երգեր են սէր,
Տառապելով, զրկուելով մաշեցին իրենց կեանքեր.
Առանց գիտնալու, թէ կնոջ սիրտն է դագաղ,
Հոգին ալ անտարբեր սառն մեռելաթաղ:

***

Դիտեցի ճանապարհը մարդկութեան դարերէն ապին,
Յամառօրէն փնտռեցի, ծալքերուն մէջ հին գրքին,
Գրուած չկայ հոն, պատճառը սիրոյ կայծին,
Որ կրակովը կը լափէ տղամարդու մեծ սրտին:

***

Ատելութիւն եւ ճախանճ, ահա՛ հրէշներ ներքին,
Տիրապետած կը պահեն կնոջ սիրտը եւ հոգին,
Մարմինն է միայն՝ ազնիւ, ճնճուղ ու անգին,
Որ կը ճմանի, որսերուն առջեւը լարուած թակարդին:

Հրապուրուած հեշտաբոյր շնորհներէն կը տարուիս,
Թակարդին մէջ իյնալդ հասկնալով կը սթափուիս·
Եղան հիասթափ շատեր մէջն ըսպիտակ մահիճին,
Ես կը պնդեմ, թէ յաճախ ան կը նմանի ճահիճին:

***

Եթէ կինը, մարմնոյն պէս, սիրտն ալ ազնուացնել ջանար,
Ոնիրներու ողբերգութեանց պատճառները ա՛լ չէին մընար·
Տղամարդու սիրտն է ազնիւ, ու հոգւոյն մէջ երազներ կան,
Երբ կինն իրեն օժանդակէ, պիտի նմանի կեանքը գարնան:

***

Երբ կինը առանց գինու, արբեցնող շնորհ մ'ունի,
Դժբախտաբար շփացումի մէջն է որ կ'ընկղմի·
Զեղխ պերճաճիի եւ հեշտաճիի ի խնդիր,
Կը մղուի ան ծնելու զաւակի տեղ սեւ ոճիր:

***

Հիւանդութիւններ շա՜տ կան, բոլորն ալ՝ աղիտաբեր,
Ամենէն սոսկալին ես կը կոչեմ կնոջ-սէր,
Որ կը դարձնէ մարդը՝ յիմար, խենթ, կատաղի,
Եւ նախանձի ուժէն ահեղ, Աստուածն ալ սարսափի:

***

Բնութեան գեղեցկութիւնն ու բարիքը մաքուր,
Տեղ չունի, արդիական կնոջ սրտին մէջ թափուր,
Պերճաճիք կը փնտռէ ան, ինչպէս որսեր՝ գազանն անխիղճ,
Ահա՛ այդ կինն է՝ որ ես կը կոչեմ թունաւոր կարիճ:

Պերճամոլ կինն անիծուած, պատմութեան մէջ համատարած,
Հազա՛ր, հազար անգամ պատերազմ է կազմակերպած.
Եւ կը գտնէ իմաստը, իր գետնաբարշ, շուայտ կեանքին,
Արիւնով լի աւազանին մէջն առնուած պիղծ լոգանքին:

***

Քաջաց-քաջ մարտիկներ, պատմութեան մէջ անհամար,
Արբեցումներովդ ինկան, սէ՛ր, կրակիդ վրայ անմար.
Համոզուած կը պնդեմ, որ դուն չեղար կենսատու,
Այլ դարձած ես, կնոջ ձեռքին կացին մը հատու:

***

Մարմինը սիրող եւ նիւթը պաշտող կնոջ մէջ ինչո՛ւ,
Կը ջանայ մարդը նմանը գտնել իր ազնիւ հոգու.
Ըլլայ ազնուազարմ կին, կամ փողոցները պտտող գինչու,
Կը բանդեն միայն՝ տաճարը սիրոյ սիրահար մարդու:

***

Սիրահարը թիավար, տեսիլքն է մակոյկ, յոյսն ալ իր ուղին,
Անէացած արբեցումով սիրոյ չքնաղ հուրիին,
Կը սուրայ ան՝ զգացմունքի ծովուն վրայ անափ,
Եթէ չկորսուի, դա՛ռն գոչումով պիտի ըլլայ հիասթափ:

***

Կինը կը մնայ, իրական գեղեցկութենէն հեռո՛ւ,
Ասոր համար պէտք ունի բազմատեսակ զարդերու.
Իր հոգու եւ սրտի զգացմունքները դաժան,
Զարդարուելով միմիայն հրապուրիչ կը դառնան:

Եւ այն կինը զարդարուն, որ ինձ շուտով հրապուրեց,
Աչքերէդ արցունք ու սրտէդ ալ արիւն քամեց,
Թէ անգամ մը միայն տեսնե՛ս, ներքինը անոր սրտին,
Հիասթափումի հորին մէջ տեսիլքներդ կը թաղուին:

⁂

Ո՛հ սէր, կեանքի փայլ, արեւ առնական աշխարհի,
Ջկայ բան մը, ինձի պէս անարգուելով կեղծուի,
Եւ հաշիւներ դժոխային ու թակարդներ հոգեկան,
Կը լարուին առջևը անոնց՝ որ ինձմով միշտ կ'արբենան:

⁂

Կինը, գինին, կիրքը, ատելութիւնն ու նախանձ,
Կը ստեղծեն մարդոց մէջ ցանկութիւններ անսանձ.
Ցամառը, յաւակնոտը, որ չեն կրնար անձը զսպել,
Դառնացած հոգւով կը ստիպուին օր մը կեանքը անիծել:

⁂

Դէ՛ո առնական սիրտ մը ջինջ, ուժեղ, հըպարտ,
Զը կրցաւ գտնել, կնոջ սրտին մէջ երկրային դրախտ.
Ու կը ստիպէ ինձ, սիրահարի արտասուքը դժբախտ,
Սիրել մարմինը, թքնելով կնոջ սրտին ապերա՛խտ:

⁂

Թունաւոր է կնոջ «սէր»ը, նախանձն ու կրքեր,
Ասոնց տեղ տուող հոգին կը դառնայ աւեր.
Փորձուող սրտերը տեսնելով է որ ահա՛,
Մարմնոյն հիացող սիրտս, սրտէն միայն զգուանք կը զգայ:

Յաւակնո՞տ, ոխակա՛լ, ներգամի՛տ, նախա՞նձ,
Եւ որդեվիժումներու ոճիրներն անսանձ,
Կը զարմանամ՝ յատկութիւններն այսման տրգեղ,
Թէ ինչպէ՞ս կը խմորուին կնոջ մարմնոյն մէջ շըբեղ:

Ծըննիլ, ապրիլ, տեսնել, ըզգալ ամէն բան,
Երջանիկ թէ թշուառ, ընթանալ մահուան.
Այս է բնութեան դառն օրէնքը անգիր,
Որ պիտի կարդաս կեանքի գրքով ճակատագիր:

*
**

Ապրեցայ, տեսայ, փորձեցի ու հասկցայ կրկին,
Թէ ծախու ապրանք մըն է, պատիւը, սէրը եւ կին,
Ըզգացումի, գաղափարի ու կրօնքի խիղճը չնչին
Գաճաճներ են առջեւը հսկայ ուժեղ դրամին:

*
**

Գովասանուած քաղաքը հսկայ կը տեսնեմ ահա՛,
Կեղծիքը հոն ամէն բանին փայլ մը կուտայ,
Պայմանադրական սովորութիւններ որ կան,
Անկեղծին կեղծելու դասեր կուտան:

*
**

Խանդավառուած կը պնդեն մարդիկ երկա՛ր ժամանակ,
Թէ քաղաքին մէջ պիտ՝ գտնենք լոյսն ու սէր անպարփակ.
Տեսնելով կենցաղը, եւ արիւն հոտող պերճանքը բոլոր,
Ըզգաց խորն զգուանք իմ սիրտն ու հոգին, միսն ու ոսկոր:

*
**

Քաղաքին մէջ աշխատանքն է ապերա՛խտ, ծանր լուծ,
Պարկեշտը անճար, պոռնիկն ու սրիկան մակաբոյծ.
Ու տխրութեամբ զգացի լքումն ու տանջանք,
Ահա՛ այս կենցաղն է որ պատճառեց ինձ նողկանք:

Քաղաքը լայնատարած աւազան մըն է խո՛ր,
Հիմքն ու կոնքն է անմեղ մարդոց միսն ու ոսկոր.
Լեցուած է արտասուքով, արիւն ու քրտինք,
Ուրտեղ ապրելով, անցեալէն կը զգամ դա՛ռն նախատինք:

***

Սրտի, մտքի, մկանունքի ուժն ու եակատի քրտինք,
Հինէն ի վեր կը կազմեն ամենակուլ հաղարի հիմք,
Ուր թափուած՝ արտասուքն ու արիւն, զրկանքն ու աշխատանք,
Տխուր է պնդել՝ թէ նոյնիսկ չ'արժեր կտոր մը պատանք:

***

Ծնած պահուն մարդն ունէ՞ր հոգի մը ազնիւ, սիրտ մ'ալ ջինջ,
Մարմինն էր մերկ, մաքուր, իր հետ բերած ունէր ոչինչ,
կեանքի մէջ ան՝ ոճիրներով դիզեց ոսկի մինչեւ արտին զարկը վերջին,
Եւ աշխարհէն տանելու է, իր աղտոտած մարմինը ծածկող պատանքը
չնչին:

***

Հոգւով աղքատ մարդուն սարսափ կ'ազդէ ապագան,
Թշուառը զրկանքով կ'ապրի վառ ներկան,
Վայելքը կը թողու վաղուան, վաղն ալ այլ վաղուան,
Իրեն պէս շատեր զրկանքով իջան մինչեւ գերեզման:

Սրտիդ ձայնին թելադրանքին հետեւեցար,
Ո՛վ եշմարիտ սիրահար բազմաչարչար.
Առանց օրի եւ արեւի սիրոյ ճամբուն վրայ մութ,
Խորտակեց յոյսդ՝ խաբեբայ չար կիներ անգութ:

*
**

Արհամարհանք, անարգանքն ու հալածանքը եղաւ բաժին,
Սիրոյ ծաղր բեռան տակ, ճգմըռտդ ֆո կեանքին,
Սակայն այսօր, երբ դուն չըկաս աշխարհի վրայ,
Սէ՛րդ, ստոր խաբեբաներու շահատակն է ահա:

*
**

Շահամոլը եւ ոսկիի ըստրո՛ւկ ապերասան դերասան,
Կը ճգնին վերարտադրել ապրումներէդ երէկուան.
Հոգիներով կոյրերն ալ բեմին վրայ կը ճայիւ,
Հաղորդակից ըլլալու ջերմ փափաքով կեղծիքին:

*
**

Մտքի ու մկանունքի աշխատանքի արդիւնքը լափող,
Սրիկայ, կեղծարար եւ մակաբոյծ մարդիկը գող,
Կը վխտան հոս՝ դահլիճին մէջ շքեղ տաճարի,
Հեգնելու միայն, ողբերգական կեանքը անճարի:

*
**

Գազաններն անգամ, պիտի չուզէին կրկին,
Տեսնե՛լ՝ ապրուած տանջանքը իրենցմէ մէկին,
Միայն մարդն է, դատարկ պորտին, ահ սրտին,
Յագեցումը կը փնտռէ տանջանքին մէջ նմանին:

Հովին, ջուրին, շոգիին, բարիւղին տալով խըճամբ,
Դարձուց ծառայ աշխարհին, որ կատարեն աշխատանք
Բայց պարկեշտը մընաց ստրուկ, ու իր բաժինն ալ զրկանք,
Ուրեմն ինչո՛ւ ճգնող մարդը զոհեց միտքն ու իր կեանք:

*
**

Անջրպետին մէջ թաւալող մեր երկիրը խելագար,
Ըստրուկ մըն է ծագումով, կապուած գերի արեւին,
Մարդը ճգնող, մտքով հանճար, հոն կը կերտէ անդադար,
Բայց աշխարհը ապերա՛խտ, ընդունակ չէ բարիին:

*
**

Բոլոր ապրումներն անառակ, եւ պերճանքը երկնասլաց,
Զրկանքն ու տանջանք, թշուառութիւն ու լաց,
Մարդկային կենցաղի այս եզրերը խոր-տարբեր,
Խմորուելով հնամեայ բաղաքներու հիմքն են բանդեր:

*
**

Տեսայ գեղատեսիլ սա բաղաքին կենցաղը ներքին,
Եւ ես գտայ միմիայն իրերամերժ զգուանքին,
Թակարդ մըն է հոն, երգուած խաղաղութիւն ու սէր,
Ուրտեղ խաբուած կը մաշին մարդկային անմեղ կեանքեր:

*
**

Թուղթին, կտաւին, փայտին, բարին, երկաթին կեանք ներշնչող,
Խմաստուն, ճարտար, յամառ, յանդուգն մարդը կարող,
Տեսայ լքուած բաղաքին մէջ, խարխուլ պատին տակ անկար,
Որու սրտին մէջ, անէծքով ալեկոծուող տառապանքի ծով մը կար:

Քաղաքակրթութիւն, արդարութիւն, եղբայրութիւն քարոզող,
Մարդն է աւազակ, դահիճ, ջարդարար, սարսափ ազդող,
Եւ ճզմելով բողոքը, ստրկացնող օրէնքներով հոգեհան,
Հինէն ի վեր կը լողայ մէջ մարդկային անմեղ արեան։

⁂

Քաղաքակրթութեան էութիւնն է, նուազագոյն ծախքով շատ շահ,
Որ չունի սահման, ուր կանգ առնէր մարդ-գազանն ագահ·
Եւ շահու անիւն հազարատամ, իր ճամբուն վրայ մութ,
Բարոյականն ու սրբութիւնները բոլոր կը ճզմէ անգութ։

⁂

Քո սիրտը, հոգին եւ մարմինն անմեղներու անէծքովը կ'աղտոտին,
Նմաններուդ քրտինքն ու արիւն լափող ո՛վ բռնակալ ըստորին·
Պիտի փսխե՛ս այդ բոլորը, դաժան պահուն հոգեվարքի,
Եւ այն ատեն կ'ըմբռնես ոչնչութիւնը փառքի։

⁂

Դեռ չտեսանք, մահուընէ վերջ բռնակալ մը ահռելի,
Իր գետնաքարշ ստրուկներէն գոնէ պահ մը յարգուի·
Բոլորին պէս, գձուձ սրտերն անոնց՝ ա՛լ աւելի հրճուի,
Երբ կը տեսնեն քո ոճրապարտ մարմինն է որ կը թաղուի։

⁂

Պիտի մնան, սրտիդ ու հոգւոյդ գործերը անարդար,
Աշխարհի մէջ, խաբուած մարդիկ քեզ հալածեն դարէդար·
Մահը եղաւ քո գործիքը, հետքերն անոր սեւ-աւեր,
Դժոխքն անգամ եթէ իյնաս, մեղքերդ հոն չես քաւեր։

Տեսա՛յ մարդը հարուստ, իշխան, արքայ, տէր ոսկեայ գահուն,
Դե՛ռ, տիրանալու տենչաւիճն ունի իր աչքին անհուն,
Անօթին է բնութեան, մարդ գազանը մարդ ուտող,
Պիտ՝ կշտանայ փոսին մէջ, երբ ըստանայ աչքին վրայ ափ մը հող:

***

Գեղեցկութիւնը, արժէքը, ուժն ու կեանքը ծընող,
Դորովագութ եւ ամենակարող մայր իմ հող,
Այնքան առատ տուած ես դուն, ինչ որ պէտք է մեր կեանքին,
Ինչո՛ւ ուրեմն՝ մարդիկն իրար կ'ուտեն եւ անօթի կը մեռնին:

***

Թռչուն, սողուն, լողուն, կենդանիներ գազան,
կեանքի ճանապարհին ըստամոքսի հոգը ունին միմիայն.
Եւ պիտի չըլլար մարդն այնքան չար, անօթի մը ստորին,
Եթէ երբեք չըմտածէր Եհովայի պատկերին:

***

Ատելութիւնը, Սէր-նախանձը, էնն ու ոխը սոսկալի,
Այս բոլորը խըմորող մարմինը մարդ կը կոչուի.
Անոր գործած չարիքը երբ կը փորձեմ սահմանել,
Կ'ըստիպուիմ՝ դաժան մահը փրկարար ուժ անուանել:

***

Խստադէմ, ցուրտ, լուռ, մահն ահարկու,
Երբեմն՝ ապշած կը դիտէ չարագործ բնազդը մարդու,
Որուն կողմէ հնձուած, կեանքերն հազար-անհամար,
Տեսնելով՝ մահն անգամ իր անգութ սրտով կը դողար:

Սէրն ու ատելութիւնը, վէրքեր են սրտին վրայ,
Մին կամ միւսը անպայման հոն կը կենայ.
Իրար չէզոքացնող այդ ուժերն են արդէն՝
Տըղամարդը կը փրկեն տանջանքի խոր անդունդէն:

***

Ատելութիւնն ու սէրը, երկու գիծեր են ահա՛,
Որ կը ձգձգեմ կենցաղի անցած ճամբայի վրայ.
Երբ էքսթեմ յուշերը մեր՝ զըւարթ, յուզում, լաց,
Սէրն ու ատելութիւնը պիտի գտնեմ դէմ դիմաց:

***

Ատելութիւն ու սէր, ահա՛ երկու խոր հիմեր,
Որոնց վրայ մեր սիրտը հսկայ կառար մըն է կազմեր.
Հրապոյրը, հիացումը եւ ցանկութիւնները մերին,
Շաղախն ու աղիւսներն են խաբկանքի մութ տաճարին:

***

Ատելութիւն եւ սէր, զօրութիւնները հրեղէն,
Աշխարհ բերին էեզ եւ ինձ մայր-հողէն,
Օր մըն ալ այնպէ՛ս, ինչպէս որ բերին,
Հանդարտօրէն կը տանին դէպի՛ գիրկը մայր-հողին:

Երբ կինը ուզէր հետեւիլ մայրական ճանապարհին,
Ազատուելով պատրաճքներէն անբնական պերճանքին,
Ու փնտրէր երջանկութիւնն աչքերուն մէջ իր զաւկին,
Այն ատեն միայն սրտին մէջ սիրոյ կայծեր կը բռնկին:

***

Փշրուեցա՛ւ հարուածովը սիրոյ ուժեղ կայծակին,
Հողակոյտին տակ հանգչող, սիրտը առպետ հսկային.
Արդ երանութեամբ ննջէ, ծոցին մէջը մայր հողին,
Աստղե՛ր, արեւ եւ լուսին յաւէտ իրեն կը ժպտին:

***

Կնոջ սիրոյ կեղծ, ադիտաբեր ճամբայէն,
Դեռ շատ անմեղ սիրողներ տխո՛ւր հոգւով պիտ' ֆալեն,
Ես կը տեսնեմ անոր սրտին խորը անյատակ,
Հոն դիզուա՛ծ կան կմախքներ սիրողներու ճահատակ:

***

Աշխարհի մէջ գրկանք, տանջանք տեւողդ իմ մարմին,
Երկար լողաց դառնութեամբ, ծովուն վրայ լճումին,
Կեանքի բոլոր ծալքերուն մէջ փնտռեցի սիրոյ ընկեր,
Միայն գտայ, կնոջ սրտէն մարդը խաբող կեղծիքներ:

Ես փնտռեցի կենդանական աշխարհին մէջ անսահման,
Եւ չըգըտայ անասուն մը, ըլլար նման չար կնկան,
Բոլորն ալ պարտաճանաչ, սէ՛ր փոխանցեն բնական,
Միայն կինն է, սէր կը ծախէ, ինչպէս խանութպան:

⁂

Նոյնիսկ ըլլայ չքնաղ էակ եւ ինձ սիրէ անսահման,
Չի կրնար տալ հանգստութիւն, ինչպէս գերեզման
Սրտէ՛ս սիրոյ տեսիլքները, կամաց-կամաց կը մեկնին,
Հոն կը մնայ, միայն սէրը, ինձ կեանք տուող մայր-հողին:

⁂

Քո ինձ բերած գինու սափորն ալ արդէն,
Տանջելով սիրահարին անցած էր կեանքէն.
Կ'արբենամ խմելով փրփրած անարատ գինին,
Որ արցունքն է հաչին, խառնուած արեան իր սիրած եարին:

⁂

Մա՛յր,
Քաջ տղու կմախք-հողէ շինած տաշտին մէջ,
Զուարթ աղջկան՝ փոշի-ալիւրով խմոր կը շաղուես.
Սիրոյ զոհերու ճշխարհ այդ ահու հացին մէջ,
Թող որ ես ալ խառնեմ դա՛ռն արտասուէս:

Միտքը կերտեց մեքենաներ, որ չըհոսի մեր բրտինք,
Գործեց հողն ու խորը, ջուրն ու խորը եւ երկինք.
Այս բոլորը, ինչո՛ւ դառնայ շահամոլին ոսկու ակունք,
Որ լրբօրէն կ'արհամարհէ աշխատողի պիրկ մրկանունք:

*
**

Մարդը հուժկու, առողջ, մեքենային կը ծառայէ այս պահուս,
Կորսնցնելով կամքն ու միտքը, դարձած է ըստրուկ մը անյոյս.
Ժամանակին եւ մեքենային շարժման յարմարուիլը պարտադիր,
Ու հրաժարած օդէն, լոյսէն ալ, չոր հացի ի խնդիր:

*
**

Քաղաքին մէջ մարդն է մարդու գլխուն լրտես, դահիճ,
Կեանքն ալ աղտո՛տ, պոռնկապատում խորունկ ճահիճ.
Կը վխտան հոն էակներ չար, անապատ սիրտն ու հոգին,
Կողոպտեն, ճզմեն ու ջարդեն զիրար յանուն օրէնքին:

*
**

Կարգը, կանոնը, օրէնքը, դատն ու դատաւոր,
Կը դարձնեն պարկեշտը անբուժելի վիրաւոր,
Վեհանձը, հերոսը եւ պարտաճանաչ մարդը գիատկից,
Ճշմարտութեան ճամբայէն կը նետեն անդունդը խոր:

*
**

Տէ՛ս, հոգւով, սրտով, մտքով ու մարմնովը ախտաւոր,
Սրիկան ու ճենգամիտ պոռնիկն են բախտաւոր.
Արդէ՞ն, բաղաքի խղճմտանքն է ահարկու կրքեր,
Ես անոր դռանը առջին կը կախեմ կարմիր-լապտեր:

Եթէ աշխարհէն բան մը պիտի սիրեմ անպայման,
Ես կը սիրեմ հողը որ ինձ տուած է կեանքն անմահ.
Երբ բնութեան ուժերուն դէմ՝ կեանքս ա՛լ անկար դառնայ,
Լքուած մարմնոյս՝ հողն է որ իր գրկին մէջ տեղ պիտի տայ:

IMP. ARAXES, 46 RUE RICHER, PARIS

ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

M. Haïrabédian, 7, Rue Jouye-Rouve — Paris (20e)